

Lars Gårdfeldt - Hatar Gud bögar?

Gårdfeldt diskuterar utifrån 12 helgonberättelser förtryck och osynliggörande av HBT-personer inom kyrkan, teologin och samhället.

Avhandlingen har, enligt honom själv, ett klart *emancipatoriskt* syfte. Detta innebär att han vill synliggöra förtryckets tekniker och belysa strategier varigenom diskrimineringen av HBT upprätthålls och motiveras av kyrkan och samhället. Han betecknar sin avhandlings syfte i två delar; *kritik* och *konstruktion*. Det kritiska avhandlingsprojektet syftar till att synliggöra homo-, bi- och transpersoners underordning i kyrkan, teologin och samhället. Det konstruktiva projektet syftar till att ge förutsättningar för en teologi inom vilken homo-, bi- och transpersoner erkänns som fullvärdiga människor.

Han gör detta genom att både kritisera teologin och kyrkan för dess underordnande av HBT samt de teologiska grunder som han anser ligger till grund för detta. Samtidigt öppnar han upp för nya teologiska tolkningar för att på så sätt kunna bygga en teologi där HBT ryms.

Gårdfeldt menar att han vill ge en röst åt de grupper som inom kyrkan tystas ner och osynliggörs, att göra dem tydliga och kämpa för en teologi som tillskriver dem samma värde som heterosexuella och icke-transpersoner.

Subjektet för förändring är här kyrkan och den tolkning av teologin, där HBT underordnas och osynliggörs. Gårdfeldt förespråkar en kritik mot de tolkningar av teologin som ses som objektiva eller åsikter kring att det finns en objektiv tolkning av teologin. Enligt honom finns ingen tolkning av teologin som kan anses som objektiv, utan en mängd subjektiva tolkningar. Gårdfeldt verkar i en befrielse-teologisk tradition, där HBT står i fokus och befrielse-teologin syftar till kritik och synliggörande av den s.k. ”objektiva” teologin. Motståndet sker genom alternativa teologiska läsningar – att ifrågasätta och kritisera den hegemoniska teologin som bidrar till förtryck mot homo-, bi- och transpersoner, ifrågasätta objektivitet i teologi och öppna upp för alternativa teologiska läsningar som bidrar till en befrielse av förtrycket för homo-, bi- och transpersoner.

Analysmodellen Gårdfeldt använder sig av hämtar inspiration från professor David Tracys korrelationsteori. Enligt teorin åligger det den enskilda teologen att upprätta en relation mellan å ena sidan den kristna traditionen och å andra sidan den aktuella situationen. Denna relation skall göras kritisk i den bemärkelsen att tolkningar synliggörs vilka annars hade

förblivit i skymundan samt att traditionella tolkningar som tagits som ”självklara tolkningar” blir möjliga att ifrågasätta.

Gårdfeldt menar att hans syfte är att belysa en alldeles specifik variation i den mänskliga erfarenheten; de homo-, bi- och transpersonernas livssituation. Den analytiska modellen innebär således, konkret tillämpad att Gårdfeldt syftar till att upprätta en ömsesidig kritisk relation mellan det religiösa fenomen som helgonlegenden utgör och den aktuella situationen för homo-, bi- och transpersoner idag.

De teoretiska antaganden han gör kring förtryck och osynliggörande av HBT är:

1. Diskriminering på grund av sexuell läggning är till stor del en fråga om diskriminering pga. kön. Han driver här tesen att diskriminering av homosexuella till stor del är en fråga om diskriminering pga. kön, förtrycket av homosexuella är en frånvaro av jämställdhet. Gårdfeldt talar här om en genusrelaterad diskriminering som innebär att man inte kan särskilja förtryck pga. kön från förtryck pga. sexualitet. Kvinnors underordning i samhället relateras till sexuell läggningens underordning.

2. Diskriminering av homo-, bi- och transpersoner har till stor del sin grund i föreställningar om en individuell mänsklig plikt att fortplanta sig. Här menar Gårdfeldt att det reproduktionsteologiska antagande och den Gudsbild som gör gällande att Gud bedömer en människas värde utifrån hans eller hennes förmåga/vilja att fortplanta sig är en grund till diskriminering av HBT. Inom detta teologiska antagande betraktar man människor som anpassar sig till en mall för fortplantning en fullvärdighet medan de människor som anses falla utanför ramen tillskrivs en mindervärdighet och utsätts för förtryck.

3. Diskrimineringen av homo-, bi- och transpersoner har till stor del sin grund i föreställningar om mannens uppgift att vara ”manlig” respektive kvinnans uppgift att vara ”kvinnlig”. Gårdfeldt uttrycker här en tes kring att föreställningar och normer som påtvingar den enskilde individen specifika handlingsmönster och livsval kopplade till kön spelar in i diskrimineringen. Utifrån graden av anpassningsförmåga till de normer och föreställningar som finns kring könet erhåller den enskilde individen sitt relativa människovärde i kyrka och samhälle. Han kallar detta för ”produktionsteologi”; dvs. en Gudsbild och en människosyn där den enskilde individen görs beroende av hennes eller hans produktion av kön.

Den tydliga kategori som Gårdfeldt fokuserar på är alltså homo-, bi- och transexuella. Han gör det dock i en tydligt queerteoerisk diskurs där också skapandet av kön aktualiseras. Han

påvisar här hur förtryck och diskriminering genom sexualitet och kön inte går att fränkopplas från varandra utan tvärtom hör samman. Han hänvisar också i avhandlingen här till Tiina Rosenbergs text i Queer-Sverige där hon diskuterar just detta. Han binder också samman kyrkans förtryck och uteslutning genom kön och sexualitet med förtryck som riktats mot exempelvis judar och mörkhyade och påvisar hur förtrycken hänger samman genom liknande mekanismer, vilket visar på en ansats till intersektionalitetsperspektiv. Dock är det kategorin sexualitet som är hans främsta fokus, även om han integrerar kategorin i kön i detta (se ovan).

Den queerteoretiska diskursen blir synlig på flera sätt. Det Gårdfeldt refererar till som *produktionsteologi* dvs. en Gudsbild och en människosyn där den enskilde individen görs beroende av hennes eller hans produktion av kön är en tydlig korrespondens med performativitetsteorin och genomgående visar Gårdfeldt på en analys där kön och sexualitet produceras, snarare än att vara något givet.

Han diskuterar också genuskonstruktion och hur genus och sexualitet skapas för att göra människor begripliga.

Gårdfeldt gör samtidigt en tydlig grupp och kategori av människor, nämligen dem som avviker från en heterosexuell och icke-transsexuell norm. Hur hänger det ihop?

Den grupp som skapas i avhandlingen är alltså en grupp av homo-, bi- och transsexuella som sätts i relation till normen heterosexuella och icke-transsexuella. I min tolkning av avhandlingen anser jag dock att Gårdfeldt försöker framhålla denna gruppering som skapad av förtrycket och osynliggörandet. Det är ingen given grupp och kategorierna och gränsdragningarna är i hans perspektiv lösa, men den stigmatisering och uteslutande som sker genom normering och föreställningar i kyrkan kräver att gruppen skapas. Gruppen behöver ett erkännande innan den kan upplösas som grupp.

Han påvisar flera gånger hur gränserna är flytande. T.ex. nämner han Bibeltexten om Ruth och Noomi, två änkor som förklarar sin kärlek för varandra och som av många befrielseologer inriktade på en queer läsning av Bibeln kommit att ses som ett uttryck för samkönad kärlek. Dessa kärlekstexter används ofta på heterosexuella bröllop, då det är en av få kärlekstexter i Bibeln som inte fokuserar på mannens överordning och kvinnans underordning, vilket oftast är fallet när heterosexuella relationer omskrivs i Bibeln. Här gör Gårdfeldt en tydlig ansats att visa på korrelationen mellan sexuella kategorier och dess flytande gränser.

Gårdfeldt betonar erfarenhet och variation i erfarenhet som grunden till den teologiska läsningen och kampen för att synliggöras. Samtidigt blir erfarenheten intressant genom

individen, där individen ofrånkomligt tillskrivs en identitet som homo-, bi-, transsexuell för att skapa variationen i erfarenhet. Det Gårdfeldt söker är just andra erfarenheter för att synliggöra, men i och med detta bekräftar han också en norm av heterosexuella erfarenheter. Genom att fokusera på erfarenheter, snarare än identitet anser jag dock att han undgår identitetsproblematiken. Motståndet skapas genom en kollektivitet av andra erfarenheter än de inom den hegemoniska teologin och kyrkan. Det politiska aktörskapet bestäms utifrån erfarenheter och variationen i dessa, inte utifrån identitet utifrån sexualitet och kön.

Avhandlingens syfte är att uppnå ett erkännande, en teologi där de avvikande erkänns som fullvärdiga människor. Erkännandets mekanismer är något som Butler avhandlar i *Undoing Gender*. Är det rätt väg att gå att söka erkännande hos en hegemonisk teologi som innehåller uteslutande mekanismer och normeringar genom att skapa andra tolkningar? Begreppet erkännande är problematiskt och framförallt i den här kontexten. Det de uteslutna och de som utesluter har gemensamt är en religiös tro och en gemenskap i sin tro. Det är i gemenskapen och i tron som uteslutningen sker. Möjligheter till motstånd kan därför ses som problematiska. Det man gör motstånd mot är en teologisk grund som bidrar till osynliggörande, förtryck och stigmatisering av ens erfarenheter. Trots att man delar samma tro är det möjligt för makten inom tron att osynliggöra och förtrycka i just religionens namn. Är det möjligt att nå ett erkännande under sådana omständigheter? Är det intressant att nå ett erkännande under sådana omständigheter? Gårdfeldts motstånd består av en alternativ teologisk läsning där han framhåller korrelation mellan sexualiteter, visar på Bibeltolkningar där den normativa heterosexuella- och reproduktionsteologiska läsningen inte framgår utan istället är fylld av queera läckage. Makten i sin tur förtrycker genom att framhålla sin tolkning som den objektiva och legitimerar därmed osynliggörande och stigmatisering. Ett erkännande känns därmed svårt och problematiskt, samtidigt som man delar samma tro och en autonomi utifrån detta är svårt att tänka sig.

Utopin i Gårdfeldts avhandling är att det teologiska innehållet och de teologiska uttrycken ändras så att HBT-personer tillmäts samma värde som heterosexuella och icke-transpersoner. Motståndet består av kritik av teologiska tolkningar, att påvisa andra tolkningar och genom icke-tystnad – att vägra acceptera ett teologiskt osynliggörande.

Gårdfeldt menar också att den teologiska utopin i hans perspektiv är *det givna livets teologi* som en grund att utgå ifrån. Med denna menar han individens människovärde enbart är grundat i faktumet att individen har *fått liv*, oavsett individens förmåga att *ge liv* eller göra sig

själv begriplig som liv finns potential att frigöra sig från normernas förtryck. När människovärdet är grundat i det av Gud givna livet blir produktionen av specifika handlingar inte längre avgörande för individens värde. Individen ska inte förtjäna sitt värde utan vara fri att leva och ha samma värde ändå. Här ses en tydlig korrespondens med Butlers *levbara liv* och hennes diskussioner kring vilka liv som ses som levbara, utifrån normer och föreställningar. Gårdfeldts utopi kan ses som en teologisk inriktning på denna.